

Poštšina plačana v gotovini.

Cena 2-50 Din.

DRAMA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI 1935/36

PESEM S CESTE

Premijera 17. januarja 1936

IZHAJA ZA VSAKO PREMIJERO

UREDNIK : J. VIDMAR

SEZONA 1935/36

DRAMA

ŠTEVILKA 11

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

Izhaja za vsako premijero

Premijera 17. januarja 1935

JOSIP DANEŠ - GRADIŠ

Pri premieri „Pesmi s ceste“ Pavla Schureka praznuje odlični in vzorni član Narodnega gledališča v Ljubljani, gospod Daneš - Gradiš petintridesetletnico svojega odrskega delovanja, v katerem je ustvaril dolgo vrsto odličnih karakternih in karakterno-komičnih odrskih postav. Ob tej priložnosti mu Narodno gledališče v Ljubljani sporoča čestitke in mu želi še mnogo priznanja, uspehov in vsega zadoščenja, ki ga njegovo vestno umetniško delo zasluži.

Uprava in ravnateljstvo drame

Daneš pripoveduje ...

... Že več let je minilo od tistega večera. Po neki skušnji za Krljeve »Glembajeve« smo se znašli z Danešem pred pošto. Bila je ena izmed poslednjih vaj in režiser dr. Gavella je bil z njo še precej zadovoljen. Ni se nam hotelo domov. Nekdo je predlagal, da pojdimo k Figovu.

»Časa je še dovolj do policijske ure!« je pripomnil Daneš, li so je ta večer odlično odrezal kot dr. Fabricij.

In tako smo šli po Dunajski cesti do Figovca ter se pogovarjali o vseh mogočih stvareh. Daneš je bil dobre volje in i redno zgovoren. Do tega večera ga »privatno« nisem kdo ve kako poznal, ker se v službi še nisva srečala pri skupnem delu. Zato se mi je v pogovoru odkrival s povsem nove, do takrat mi še neznane strani. Z dr. Gavelom sta tolkla zagrebščino in se mi nrogrede spominjala predvojnega Zagreba. Govorila sta o raznih starih igralcih, ki so nekoč sodelovali v »šmiri«, kakor se je i ražal Daneš, o predvojnem zagrebškem in ljubljanskem gledališču in tako dalje. Razgovor je postajal zame vedno bolj animiv, kajti mnogo tega, kar je Daneš pripovedoval, do takrat sploh nisem slišal. Izdal sem svoje začudenje Danešu. Ponosno se mi je postavil po robu in dejal: »Ali veste, da sem jaz najstarejši aktivni slovenski igralec?«

Sredi tega pogovora smo vstopili v gostilno. Objel nas je topel, nekoliko zaduhel in z vinskim duhom že prenasičen gostilniški zrak. V prvi sobi je bilo topleje kot v drugi.

Gosta ni bilo nobenega več — bilo je že po triindvajseti uri — le v kotu je dremala zaspana natarica, ki je čakala na policijsko uro ali pa še na kakšnega poznega gosta. Ne vem, če je bila našega prihoda ravno veešla. Zmotili smo jo v dremanju,

iz katerega bi jo bržkone zbudil šele rezki stražnikov glas, ki bi ji oznanil, da je nastopila policijska ura in da morajo vsi poštene državljani odložiti pitje do drugega dne in se spraviti v postelje. Toda mi se za to nismo nič brigali. Poslušali smo Daneša, ki ga je Gavella »navil«, da nam je začel pripovedovati o svojih prvih igralskih »podvigih«, o življenju v »šmiri« itd.

Seveda sem spadal jaz med najradovednejše in najbolj zveste njegove poslušalce tistega večera, ker so se mi v njegovem pripovedovanju odkrivali »novi svetovi« iz življenja slovenskega predvojnega igralca, čeprav se prve igralske dogodivščine iz Daneševe mladosti niso odigravale na slovenskih tleh, kjer potujoče gledališke družine niso bile tako v modi kot v hrvaških in srbskih krajih.

Daneš je bil v elementu. Njegovo pripovedovanje je bilo živo, jasno, pričaral je pod nizki strop gostilniške sobe kos bednega in težkega življenja mladega igralca, človeka, ki je zbežal iz ugledne in solidne meščanske postelje na negotovo pot igralca v potujoči družini. Tisti večer mi je ostal trajno v spominu prav radi nekaterih zanimivih dogodivščin, ki nam jih je Daneš zaupal. V svojem pripovedovanju je nagrmadil pred nas kup gradiva za sijajen in skrajno napet roman.

Pripovedoval je sicer brez reda in brez časovne zaporednosti dogodkov, ker ga je dr. Gavella sedaj napeljal na ta, sedaj na drugi dogodek, ki ga je bil njemu že pripovedoval, ostalim pa še ni bil znan. Iz vseh pripovedovanih dogodivščin mi je najbolj ostala v spominu resnična zgodba o nesrečnem šepetalcu. Nekoliko sem si jo celo zapisal z namenom, da jo uporabim kot snov za novelo. Čeprav mi že od tistega časa ne da miru, še do novele nisem prišel. Od časa do časa se vedno spomnim nanjo. No— in pred desetimi dnevi, ko sem izvedel, da bo Daneš praznoval petintridesetletnico, sem se spet spomnil pripovedovane zgodbe o nesrečnem šepetalcu tako, kakor nam jo je pripovedoval Daneš sam.

»Daj, Pepi, pripovedaj ono o sufleru!« mu je takrat dejal dr. Gavella in Daneš se ni dal dosti prositi.

»To je bilo v Zenici, nekako dve leti potem, ko sem omamljen in zapeljan od potujoče igralske družine, ali kakor pravimo »šmire«, na skrivaj zapustil dom in se vpisal med igralce. Ni me sicer nihče od družine zapeljal, niti nobena igralka — zapeljalo me je pač moje srce, ki je bilo čisto ponorelo, odkar so oči videle »komedijante-šmirante«. Vi ste še mladi in ne veste, da so takrat po Hrvaški, Vojvodini, Bosni, Heregovini in Dalmaciji, hodile igralske družine, kakor hodijo majhni potujoči cirkusi ali cigani. Igralski stan je bil zavržen stan in res je bilo mnogokrat, da smo bili v podobnem položaju s cigani, zlasti kadar naše predstave niso privabile toliko občinstva, da bi nam napolnilo dvorano in blagajno. Ha, dvorano! Kako strokovno govorim ob tej pozni uri!«

Daneš se je nasmehnil, toda njegov obraz, slabo osvetljen od električne žarnice, ni pričal smeha, temveč brazde, ki jih je težko življenje zapustilo v njem.

V gostilniške sobe smo postavili kakšne stare zaboje, opeko ali sodčke od piva, vse to pokrili z izposojenimi deskami — in tako smo igrali.

V Zenico nas je prišlo pet. »Direktor« družine je bil Črnogorec Vukotić, ki nam je nekaj dni pozneje popihal skoraj z vsem denarjem, kar smo ga v Zenici zaslužili.

Najzanimivejši član te gledališke družine je bil Joksić, ki pa so ga vsi najrajši imenovali za Cviko. Z nami se ni mnogo družil, tudi kot igralec ni mogel nastopati, ker mu je nedostajalo talenta; najbolj uporaben je bil kot muzikant. Pevske točke je spremljal z bugarijo. Poleg vsega tega smo ga uporabljali še za šepetalca, kar pa je bilo zanj najhujše trpljenje. Ne zaradi kakšne napornosti ali nesposobnosti, temveč zato, ker je moral nas gledati in nam celo pošepetavati, ko bi bil sam najrajši igral. Bil je ves nor na gledališče in na igranje, žal, dosegel ni nikoli nič. To je bil bržkone tudi glavni vzrok, da v prostem času ni bil skoraj nikoli v naši družbi — in da je nesrečnež pil. Podnevi ga nisi mogel srečati treznega. Nепrestano pitje ga je strašno postaralo. Čeprav je bil star šele okrog trideset let, je bil njegov obraz že ves star in izpit, da mu je vsakdo moral prisoditi najmanj štirideset let.

Imeli smo ga za čudaka, ki je po nesreči zašel na pot potujočega igralca, kar pa v resnici niti ni bil, saj je opravljal pri družini vse druge posle, samo igralskih ne.

Kadar je bil trezen, je bil molčeč in mračen, kadar je pil, je hotel biti sam.

Prepričan sem, da je njegovo »čudaštvo« izviralo zgolj iz njegove boli, ker ni mogel postati igralec in ker je poleg tega moral še opravljati »nižje« posle, takorekoč postranske posle, za katere ni bilo treba imeti nobenega talenta. Videl sem, kako ga je vse to grizlo, toda govoriti o tem si nisem upal z njim; bil sem še mlad in začetnik, zato si nisem upal povpraševati po notranjem življenju starejših ljudi, najmanj pa svojih starejših soigralcev, pred katerimi sem še vedno čutil velik respekt.

Pri Cviki me je poleg navedenega motilo še nekaj drugega. Tudi moja igralska karijera še ni bila tolikanj zagotovljena, da bi lahko hodil mimo njega s ponosno in samozavestno glavo.

Kakor on že več let prej, tako sem prav za prav tudi jaz — komaj dve leti pred nesrečnim dogodkom z njim — vstopil v gledališko družino ves poln samih lepih načrtov in sanj, ki se seveda nikoli niso spolnile v tisti meri, kakor sem jih načrtoval in zasanjal.

Moja prikrita bol je ob Cviki dobila še večje oblike, saj sem s strahom zrl tudi na svojo bodočnost, ko sem videl nje-

govo žalostno sedanjost. Vesel prav za prav ni bil nikoli. Vedno ga je trla in preganjala melanholija. Ob vsakem uspehu svojega tovariša je bil žalosten. Čim več veselja nam je napravilo navdušeno občinstvo, temveč pelina in žalosti je prineslo njemu.

Bil je sin bogatega kmeta, ki ga je bil poslal v šole v Beograd. Fant se je v mestu izgubil, napravil take dolgove, da je moral oče kmetijo prodati, sin pa je šel v »šmiro«.

Igralce je naravnost sovražil in marsikatero pikro smo morali slišati od njega. Po neki predstavi sem ga našel vsega solznega. Jokal je nad našim uspehom in nad svojo usodo.

... Poslednja predstava je že v predprodaji dobro kazala. Vsi smo bili veseli, le Cvike nismo videli od prejšnjega večera. Prepričani smo bili, da popiva, a da bo na predstavo prav gotovo prišel. Začetek predstave se je vedno bolj bližal, toda Cvike ni bilo od nikoder. Na njegovo bugario se tudi ni nihče spoznal. Za šepetalec smo lahko bili drug drugemu, toda kdo bo z bugarijo spremljal pevske točke? Iz zadrege nas je rešila igralka Lela, ki je že pri prejšnji predstavi očarala učitelja. Posodil nam je harmonijo, na katerem sem potem spremljal pevske točke. Naš program je imel velik uspeh in med predstavo so na Cviko čisto pozabili.

Ker je bila to zadnja predstava v Zenici, sva morala igralec Milanče in jaz zvečer še razdreti oder. Ob svitu lojenke sva opravljala svoje razdiralno delo in odnašala sposojene deske iz gostilniške sobe. Pri tem delu se je Milanče nenadoma ob nekaj spodtaknil in padel z desko vred. Kljub vsemu se ni brigal zato in odnesel desko ven. Ko pa se je vrnil po drugo, je nenadoma zavrnil in skočil po svečo. Jaz sem se kar ustrašil, celo pokaral sem ga, naj nikar ne zbija takih šal in naj me nikar ne plaši — toda v naslednjem trenutku sem že sam ostrmel v nemi grozi. Na tleh pod odrom, ki sva ga že napol razdrila, je ležal naš šepetalec — Cvika. Poleg njega je ležala prevrnjena prazna steklenica žganja. Milanče ga je suval in premetaval, tudi jaz sem pristopil, da bi ga pomagal zbuditi — toda vse skupaj ni nič več pomagalo. Nesrečni Cvika je bil mrtev. Preveč se je bil prejšnji večer napil žganja in to ga je ugonobilo. Spomnil sem se, da sem ga videl prejšnji dan, kako je prišel z odra ves siten in godrnjav, spomnil sem se tudi, da je v sukni-nem žepu skrival steklenico, ki je zdaj ležala prevrnjena poleg skrčenega mrtvega trupla.

Hotela sva ga vzravhati, toda ni bilo več mogoče. Telo je bilo že otrpnilo v skrčenem stanju.

Ostala sva sama z mrtvim tovarišem sredi noči in teme, samo sveča je za silo brlela in njen slabi svit je napravil prizor še grozotnejši, kakor je v resnici bil.

S tovarišem sva sklenila, da morava nekaj ukreniti. Tako ga ne smeva pustiti. Denarja nisva imela, kdo nama bo dal za

krsto? Vedela sva, da nama ni iskati nikjer pomoči. Takrat so v Bosni vladale še zelo primitivne razmere in iz njih je treba razumeti ves nadaljni potek te dogodivščine. Sredi noči sva stikala okoli gostilne in iskala, s čim bi mrtvemu Cviki zbila krsto. Pod šupo sva končno staknila zaboj. Še danes se dobro spominjam: s črnimi črkami je bilo na njem zapisano »Achtung! Nicht stürzen! Glasware!« Vzela sva ga, prenesla sva ga v gostilno. Ga lepo postlala s senom in položila vanj Cviko. Zaboj je bil premajhen, da bi Cvika lahko ležal v njem, toda bilo bi tudi zastoj, ker ga vzravhati itak nisva mogla več. Pokrov zaboja sva za silo pritrdila, da sva z njim skrila njegovo obličje pred seboj. Nato sva čakala jutra.

Komaj se je malo zdanilo, sva ga odnesla na dvokolesni voziček in se napotila proti pokopališču. Milanče, jaz in voziček z dvema kolesoma — smo tvorili Cvikin pogreb. Milanče je vlekel spredaj, jaz sem ga podpiral zadaj in skrbno pazil, da ne zdrsne zaboj z voza. Nihče ni vedel, da sva peljala mrtvega tovariša in tudi midva sama si nisva upala o tem govoriti.

Ko je prišel grobar po opravkih na pokopališče, nama je povedal, da ga ne smemo pokopati ne da bi ga poprej pregledal občinski uradnik in tudi duhovnik mora priti. Zato sva morala čakati. Spet je bila prva našina skrb — denar. Kdo bo pregled plačal, kdo bo plačal duhovna? Milanče je šel buditi Lelo in jo prositi, da naj posreduje pri občinskem uradniku. Napravili smo zapisnik, čeprav nismo mogli dati o mrtvem Cviki nobenih posebnih podatkov.

Nato smo z grobarjem skopali grob in položili vanj nesrečnega tovariša. Grobar, Milanče, Lela in jaz smo bili njegovi pogrebeci. Grob smo morali skrbno zagrebsti, kajti nesrečneža smo položili vanj v zaboj, v katerem je sedel...

Nekaj časa kasneje smo vsi trije sedli na voz (direktor se je odpeljal že sinoči) in šlo je naprej, naprej...

Pri zadnjem delu Daneševe zgodbe nas je stražnik že dvakrat opomnil, da je nastopila policijska ura, tudi zadremana natakariča nas je podila, toda nihče ju ni poslušal. Vsi smo bili zatopljeni v Daneševo zgodbo in nismo hoteli prej vstati, dokler ni končal.

Smeh med nami se je bil izgubil in ko smo zapustili gostilno nismo vedeli, o čem naj se še pogovarjamo. V nas vseh je strašila zgodba o nesrečnem šepetalcu...

»O to še ni vse!« je pripomnil Daneš, ko je videl, kako je vplivala njegova dogodivščina na poslušalce. »Koliko je bilo vsega tega! Ali veste, da sem nekoč nastopil kot clown v cirkusu, ker sem se bil zaljubil v cirkusko plesalko. Hotel sem pustiti »šmiro« in stopiti med cirkusante, tako daleč me je spravila ljubezen. Seveda je bila to prva ljubezen... no, k sreči so me pravočasno tovariši spametovali...«

Bratko Kreft,

Ivo Brnčič: Pocestni muzikanti

(Uvod k »Pesmi s ceste«)

Trije smo tu pohlevni muzikanti,
trije zavrženci in brodelomci.
Po cestah hodimo v dežju in soncu
ko vsi raztrganci in vsi brezdomci.

Vsak zase v svetu ko osamljen zvok
neznane, skrite tožbe trepeta.
A vendar tisoči pojo iz nas,
smo ko utrip ogromnega srca.

Ne prosimo, a vendar smo berači.
Ne muziciramo za bogatine.
Le po predmetjih v ritem, v melodije
prelivamo radost in bolečine.

Pod okni godemo iz dneva v dan
in sami sebe dajemo se v dar.
Vse, kar imamo, nudimo ljudem:
To majčkeno življenje za denar.

Med črno bedo in lepoto zvoka
življenje nas je vjelo kakor v past.
A mi le godemo in mislimo skrivaj
na ta norčavo-žalostni kontrast.

Trije smo tu pohlevni muzikanti,
a kdo globino naših duš pozna?
Po cestah hodimo v dežju in soncu
in smo utrip ogromnega srca.

Pavel Schurek: „Pesem s ceste“

Avstrijski Nemec Schurek, ki je — kakor kaže ime — najbrže slovanskega porekla, je svoji komediji »Pesem s ceste« (Strassenmusik) ustvaril pristrčno umetnino, polno sodobnega duha in globokega umevanja človeškega srca. Njegovo delo spada med tiste ljubke in poetične umotvore, ki se po zelo važnem in morda osnovnem svojstvu približujejo velikim umetninam. »Pesem s ceste« je izpoved, toda ne izpoved kakega svetovnega nazora, marveč izpoved avtorjevega življenjskega čustva, življenjskega razpoloženja, s katerim mu svet in njegovo nehanje polni srce.

Srce in čustvo sta neprijemljivi stvari. V njima ni ostre, logične jasnosti, marveč je v najdragocenejših primerih samo določna edinstvenost enkratnega življenja, ki se odziva in odgovarja življenju okrog sebe. »Pesem s ceste«, ni umotvor ostre

umstvene jasnosti. Kjerkoli se komediji približaš, povsod ti pokaže drugačno podobo in drugačen smisel, ki se vselej hoče preliti še v drug in nov smisel, če se ti zazdi, da si jo prijel v središču. Lahko si jo razložiš kot preprosto, otožno ljubavno zgodnico, lahko kot zadnji boj nekoliko razbrzdane, svobodne osebnosti zoper dolžnost in meje redu, lahko kot boj neznanega, bohemskega kolektiva za obstoj, za življenje, za skromen drobec toplote in sreče, lahko kot boj uporne osebnosti zoper voljo tega majhnega kolektiva.

Tako in še drugače si lahko tolmačiš to toplo komedijo iz življenja pocestnih muzikantov in vendar boš vselej čutil, da ti njen poglavitni smisel uhaja skozi sito pojmov, da je finejši, subtilnejši, važnejši od vseh teh logičnih pripomočkov. Njegovo bistvo je določno, edinstveno življenjsko čustvo srca, živega, občutljivega človeškega srca, ki pozna, razume in čuti človeka, življenje in svet, ki je polno nežne, mehke ljubezni, z melanholičnim smehljajem umevajočega človeka izražene ljubezni.

Nič zato, če je življenje, ki ga pisatelj kaže, neznan, majhno, če so dogodki skromni in tihi, kajti delo je polno spoznanja o človeških stvareh: o ljubezni, o sovraštvu, o zavisti, o pohlepu, o preprosti modrosti, o skromnih in neskrupulnih sanjah srca, o neugnanosti egoizma. To spoznanje, ki je tako verno in ljubeče razganja okvir tega majhnega miljeja, stene kleti, v kateri ti siromaki živijo, se ti razmikajo, če gledaš življenje teh majhnih ljudi skozi ta medij, osebe izgubljajo osebno važnost, in razgrne se ti pogled na življenje sploh, na človeka sploh, pogled, ki te gane, te sprijazni z njima, da se jima prijateljsko nasmehneš, ju priznaš in vzljubiš. In ker vzljubiš, si srečen in si radostno ginjen. Videl si, človek je slaboten, njegovo srce je nemirno, njegov um boječ in omejen, toda tudi dobrota je v njem in življenje je lepo.

J. Vidmar.

Popotna

(Zaključek »Pesmi s ceste«)

Kratko je naše življenje,
kdaj se utrne, ne vem.
Smrt pride tiho in tajno,
skrita je našim očem.
Po svetu grem,
nič ne vprašujem,
kam vodi me moj korak.
Vendar živeti je sreča,
toda zakaj, vedi vrag.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

KOLINSKA CIKORIJA

je naš

pravi

d o m a č i
i z d e l e k

Kje kupim najboljšo in najcenejšo moške in deške obleke domačega izdelka?
Pri tvrdki

OLUP JOSIP, Ljubljana STARI TRG 2

Velika zaloga sukna, kamgarnov iz priznanih tuzemskih in inozemskih tovarn. Obleke se izvršujejo tudi po naročilu in konkurenčnih cenah.
Velika zaloga moškega perila iz lastne tovarne Triglav

TELEFON 35-61

Smučarsko opremo

po najnižjih cenah in v kvalitetnem blagu Vas postreže

KOLB & PREDALIČ
Kongresni trg 4

Pesems ceste

Igra s petjem in godbo v 3 dejanjih. — Spisal: Pavel Srebrnič. — Predelava: Hans Sassmann. — Prevod: sbs.

Režiser in inscenator: ing. arch. B. Stupica.

Miško	Kralj
Krištof	Daneš
Karol	Sancin
Ana	Severjeva
Kati	M. Danilova
Konrad	Potokar
Stražnik	Pianecki

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začetek ob pol 20.

Konec ob pol 23.

Parter: Sedeži I. vrste	Din 28—
" II. - III. vrste	" 26—
" IV. - VI. "	" 24—
" VII. - IX. "	" 22—
" X. - XI. "	" 20—
" XII. - XIII. "	" 18—

Lože v parteru: Din 100—	
" v I. r. " 100—	
" balkonske " 70—	
Dodatni ložni " 20—	
" " 20—	
" " 15—	

Balkon: Sedeži I. vrste	Din 20—
" II. "	" 16—
Galerija: " I. "	" 14—
" II. "	" 12—
" III. "	" 10—
Galerijsko stojišče	2 50
Dijaško stojišče	5—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni in na dan predstave v gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Predpisana taksa za posredovanje je vračunana v cenah.

D

Predno si nabavite radio aparat si oglejte
zalogo

PHILIPS

RADIO

aparator, pri zastopstvu

H. SUTTNER

Ljubljana, Aleksandrova 6

TELEFON ŠTEV. 34-70

Ugodni plačilni pogoji
Predvajanje brezobvezno in brezplačno
Prodaja na obroke

PHILIPS

NAJVEČJA
RADIOINDUSTRIJA SVETA

